

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра гігієни тварин і харчових продуктів ім. професора А.К. Скороходька

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
4 червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГІГІЄНА ТВАРИН»**

Галузь знань	21 Ветеринарна медицина
Спеціальність	211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма	Ветеринарна медицина
Факультет (ННІ)	ветеринарної медицини
Розробник:	доцент, к.вет.н. Поляковський В.М.

Київ – 2025

Дисципліна «Гігієна тварин» є фундаментальною складовою професійної підготовки майбутніх ветеринарних лікарів. Вона формує науково обґрунтовані знання щодо впливу факторів зовнішнього середовища, умов утримання, годівлі та експлуатації тварин на їх фізіологічний стан, продуктивність, репродуктивну функцію і резистентність до хвороб. Основними завданнями дисципліни є: забезпечення здобувачів теоретичною та практичною основою для профілактики хвороб, що є пріоритетним завданням ветеринарії. Завдяки гігієнічним заходам зменшуються ризики виникнення хвороб у тварин та оптимізуються умови утримання тварин. Також дисципліна «Гігієна тварин» вивчає питання контролю якості та безпечності кормів; ветеринарно-санітарного контролю об'єктів тваринництва; охорону навколишнього середовища, очищення стічних вод, методи зберігання та знезараження побічних продуктів тваринництва.

Дисципліна «Гігієна тварин» формує у майбутнього ветеринара комплексне екосистемне мислення, яке охоплює не лише здоров'я тварин, а й санітарний стан виробничого середовища, якість продукції тваринного походження та екологічну безпеку. Глибоке розуміння гігієнічних принципів дозволяє ветеринарному лікарю не лише лікувати, а передусім – попереджувати хвороби, підвищувати ефективність тваринництва і сприяти розвитку аграрного сектору.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	<i>магістр</i>
Спеціальність	<i>211 «Ветеринарна медицина»</i>
Освітня програма	<i>Ветеринарна медицина</i>
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	<i>обов'язкова</i>
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	2
Форма контролю	<i>екзамен</i>
Показники навчальної дисципліни для денної форми здобуття вищої освіти	
	Форма здобуття вищої освіти
	денна
Курс (рік підготовки)	2026/2027
Семестр	4
Лекційні заняття	30 год
Лабораторні заняття	30 год
Самостійна робота	60 год
Навчальна практика	30 год
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2/2 год.

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою дисципліни є забезпечення здобувачів освіти знаннями з основ сучасної гігієнічної науки і практики для проведення ними комплексу санітарних заходів спрямованих на збереження здоров'я та підвищення продуктивності тварин. Предметом вивчення дисципліни є збереження здоров'я сільськогосподарських тварин, забезпечення продуктивності тварин та високої якості продукції. Першочерговим завданням сучасної гігієни є своєчасне виявлення шкідливих для здоров'я тварин факторів довкілля і розробка заходів профілактики, спрямованих на їх усунення; науково-практичне обґрунтування параметрів мікроклімату; розробка санітарно-гігієнічних правил, нормативів, раціональних способів утримання різних видів тварин з обов'язковим

забезпеченням охорони навколишнього середовища.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 10. Здатність розробляти стратегії безпечного, санітарно обумовленого утримання тварин.

СК 16. Здатність оберігати довкілля від забруднення відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 7. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.

ПРН 8. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

ПРН 17. Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.

Компетенції першого дня

2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).

4. Сприяти та контролювати збереження здоров'я та безпеки себе, пацієнтів, власників тварин, колег та навколишнього середовища під час здійснення професійної діяльності; демонструвати знання про принципи забезпечення якості; застосовувати принципи управління ризиками на практиці.

9. Розуміти та застосовувати принципи концепції Єдиного здоров'я для забезпечення належної клінічної практики у ветеринарії, а також науково обґрунтованої та доказової ветеринарної медицини.

10. Розуміти та застосовувати принципи концепції Єдиного здоров'я для забезпечення належної клінічної практики у ветеринарії, а також науково обґрунтованої та доказової ветеринарної медицини

11. Демонструвати здатність критично аналізувати докази, справлятися з неповною інформацією, вирішувати непередбачувані ситуації та адаптувати знання, вміння і практичні навички до різних виробничих ситуацій.

12. Використовувати професійні здібності для сприяння розвитку ветеринарних знань та реалізації концепції "Єдине здоров'я" з метою сприяння здоров'ю, безпеці та благополуччю тварин, людини і навколишнього середовища, а також досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

14. Демонструвати прихильність до навчання впродовж всього життя особистого удосконалення та професійного розвитку. Це включає в себе реєстрацію та рефлексію професійного досвіду, а також вжиття заходів для покращення професіоналізму та компетентності.

15. Регулярно брати участь у процесах самоаналізу та оцінювання з боку колег з метою підвищення ефективності власної роботи і роботи всього колективу.

16. Отримувати точну та об'єктивну історію окремої тварини або групи тварин, а також їх утримання та стану навколишнього середовища.
21. Оцінювати фізичний стан, благополуччя та стан годівлі тварини або групи тварин та консультивати власника тварин щодо принципів утримання, годівлі, відтворення, продуктивних якостей, добробуту, індивідуального здоров'я, здоров'я стада та громадського здоров'я.
22. Збирати, зберігати та транспортувати зразки, обирати відповідні діагностичні тести, здійснювати інтерпретації та мати розуміння щодо обмеження результатів тестів.
26. Отримувати доступ до відповідних джерел інформування та Законодавства, що стосуються догляду за тваринами та забезпечення їх благополуччя, переміщення тварин, нотифікацій щодо догляду за тваринами та їх добробутом, переміщенням тварин, хвороб, що підлягають повідомленню, використання лікарських засобів, включаючи відповідальне використання антимікробних препаратів.
36. Проводити інспекцію харчових продуктів і кормів для правильного визначення умов, що впливають на якість і безпеку продуктів тваринного походження, включаючи пов'язані з ними харчові технології.
37. Захищати здоров'я населення шляхом виявлення умов, що прямо чи опосередковано пов'язані з тваринами, продуктами тваринного походження та побічними продуктами, якщо вони сприяють захисту, збереженню та покращенню здоров'я людей.
38. Консультивати населення та впроваджувати програми профілактики та ліквідації хвороб відповідно до захворювання та виду тварин, прийнятих стандартів здоров'я тварин, їх добробуту, громадського здоров'я та охорони навколишнього середовища.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	тижні	усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Гігієна повітряного середовища та кормів							
Тема 1. Предмет та завдання ветеринарної санітарії та гігієни. Фізичні властивості повітряного середовища	1	8	2		2		4
Тема 2. Температура, вологість, тиск. Швидкість руху повітря	2	8	2		2		4
Тема 3. Шкідливі гази та їх вплив на організм тварин	3	8	2		2		4
Тема 4. Гігієнічне значення світла. Сонячна радіація.	4	8	2		2		4
Тема 5. Хімічний склад повітряного середовища	5	8	2		2		4

Тема 6. Біологічні властивості повітряного середовища. Пил та його класифікація	6	8	2		2		4
Тема 7. Санітарно-гігієнічні вимоги до гноєвидалення, зберігання та переробки гною	7	7	2		2		3
Тема 8. Санітарно-гігієнічні вимоги до кормів та годівлі тварин	8	7	2		2		3
Разом за змістовним модулем 1		62	16		16		30
Змістовий модуль 2. Гігієна тваринницьких приміщень та води							
Тема 1. Санітарно-гігієнічне значення води та водопостачання тваринницьких об'єктів. Системи та способи очищення та знезараження води	9	8	2		2		4
Тема 2. Гігієна ґрунту. Санітарно-гігієнічні вимоги до пасовищ і літньотабірного утримання тварин. Моціон	10	8	2		2		4
Тема 3. Гігієнічна оцінка систем вентиляції тваринницьких об'єктів. Тепловий баланс	11	8	2		2		4
Тема 4. Гігієна утримання великої рогатої худоби	12	8	2		2		4
Тема 5. Гігієна утримання свиней, овець та кіз	13	8	2		2		4
Тема 6. Гігієна утримання птиці	14	9	2		2		5
Тема 7. Гігієна утримання коней	15	9	2		2		5
Разом за змістовним модулем 2		58	14		14		30
Усього годин		120	30		30		60

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість, год
1	Предмет і методи «Гігієни тварин». Благополуччя тварин, основні положення щодо гуманного поводження з тваринами. Історія розвитку дисципліни.	2
2	Повітряне середовище та його властивості. Гігієнічне значення температури, атмосферного тиску, вологості та руху повітря. Забезпечення оптимальних умов праці на виробництві.	2
3	Нормування природного та штучного освітлення приміщень. Вимоги до освітленості приміщень.	2
4	Хімічний та біологічний склад повітряного середовища, його вплив на організм. Газовий склад, пилова та мікробна забрудненість повітря. Охоронаповітряного середовища від забруднень.	2
5	Поняття проект та генеральний план. Гігієні вимоги до приміщень. Зонування території тваринницьких об'єктів.	2
6	Гігієнічні основи благоустрою тваринницьких та виробничих приміщень (вентиляція, опалення).	2
7	Санація тваринницьких приміщень. Заходи профілактики хвороб на виробництві.	2
8	Біогеохімічні зони України, їх роль у виникненні захворювань тварин. Санітарна оцінка ґрунтів.	2
9	Гігієна кормів та кормових добавок, оцінка якості та безпечності кормів. Профілактика кормових отруєнь у тварин.	2
10	Санітарно-топографічне обстеження водних об'єктів. Вимоги до питної води. Способи знезараження стічних вод. Охорона водних об'єктів від забруднень.	2
11	Органічне тваринництво. Вимоги до виробництва продукції. Використання сучасних технологій.	2
12	Гігієнічні вимоги до систем та способів утримання великої рогатої худоби та овець. Переваги та недоліки сучасних систем утримання.	2
13	Гігієнічні вимоги до систем та способів утримання свиней та коней. Профілактика стресів у тварин.	2
14	Гігієнічні вимоги до утримання та вирощування птиці та кролів. Сучасні системи як спосіб гуманного вирощування. Роль санації приміщень у профілактиці хвороб.	2
15	Гігієнічні вимоги до утримання службових собак. Вимоги до кормів та облаштування вольєрів. Гігієні вимоги до утримання бджіл та вирощування риби. Гігієнічні вимоги до кормів.	2

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість, год
1	Вступ. Техніка безпеки в гігієнічній лабораторії. Визначення температури та атмосферного тиску повітря	2
2	Визначення вологості повітря	2
3	Визначення швидкості руху повітря	2
4.	Визначення шуму, запиленості повітря та мікроорганізмів у приміщеннях.	2

5.	Визначення вмісту аміаку, вуглекислого газу та сірководню в повітрі	2
6	Гігієна кормів та методи контролю їх якості	2
7.	Змістовний модуль 1	2
8.	Визначення освітленості тваринницьких приміщень	2
9.	Вентиляція тваринницьких приміщень	2
10.	Тепловий баланс тваринницьких приміщень	2
11.	Санітарно-топографічне обстеження вододжерела. Фізичні властивості води	2
12.	Методи очищення та знезараження води	2
13.	Визначення аміаку, нітратів та нітритів у воді	2
14.	Визначення сульфатів, хлоридів та заліза у воді	2
15.	Змістовний модуль 2	2
	Разом	30

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Швидкість руху повітря. Ката-індекс та роза вітрів. Прямий та опосередкований вплив повітряних мас на організм тварин. Методи контролю руху швидкості повітря.	6
2	Очищення і знезараження стічних вод. Санітарні правила спуску стічних вод у водоймища.	6
3	Загальна характеристика мікроклімату тваринницьких приміщень та його вплив на організм тварин.	6
4.	Гігієнічне значення води. Методи санітарної оцінки якості води, що застосовується в тваринництві.	6
5.	Сучасні способи видалення гною з тваринницьких приміщень. Способи його зберігання та знезараження.	6
6.	Гігієнічні вимоги до якості зернофуражу та методи санітарної оцінки якості.	6
7.	Вплив високих температур повітря на організм тварин. Тепловий удар та відмінність його від сонячного.	6
8.	Фізичні властивості води та фактори, які на них впливають.	6
9.	Системи утримання курей та їх гігієнічна оцінка.	6
10.	Характеристика світлового фактора і його роль в збереженні здоров'я тварин та підвищенні продуктивності.	6
	Всього	60

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- захист лабораторних робіт;
- модульні тести;
- екзамен.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань).

7. Методи оцінювання.

- усне або письмове опитування;
- захист лабораторних робіт;
- реферати, есе;
- модульне тестування;
- екзамен.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності 4 семестр

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Гігієна повітряного середовища та кормів		
Лабораторна робота 1.	Знати вплив фізичних показників повітря на організм людини та тварин. Вивчити будову приладів для визначення показників мікроклімату. Розуміти значення руху повітря для комфортних умов праці та благополуччя тварин. Визначати показники мікроклімату у лабораторії факультету. Аналізувати та порівняти отримані показники з ВНТП.	8
Лабораторна робота 2.		8
Лабораторна робота 3.		8
Лабораторна робота 4.		8
Лабораторна робота 5.		8
Лабораторна робота 6.	Розуміти значення світла для організму людини та тварин. Визначати показники природної та штучної освітленості у навчальній лабораторії (СК, кут падіння, кут	8
Лабораторна робота 7.		8

	отвору та КПО). Аналізувати та обґрунтовувати отримані результати.	
Лабораторна робота 8.	Знати джерела утворення газів у приміщенні та вплив шкідливих газів на здоров'я та продуктивність тварин. Визначати вміст вуглекислого газу та аміаку у повітрі. Аналізувати та обґрунтовувати отримані результати.	8
Самостійна робота 1.	Використовувати отримані знання в практичній роботі. Знати та розуміти значення контролю стану повітряного середовища.	6
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Гігієна тваринницьких приміщень та води		
Лабораторна робота 9.	Аналізувати наслідки забруднення навколишнього середовища хімічними, фізичними і біологічними відходами, збитки екосистемам. Визначати інтенсивність забруднення навколишнього середовища на прикладі ліхеноіндикації та вміст пилу та мікроорганізмів у повітрі. Визначати забруднення повітря автотранспортом.	8
Лабораторна робота 10.		8
Лабораторна робота 11.	Знати джерела пилу та мікроорганізмів у приміщенні. Розуміти наслідки впливу пилу та мікроорганізмів на організм людини. Відбирати проби та визначати пил та мікроорганізми у повітрі виробничої зони. Аналізувати та порівняти отримані показники з ВНТП.	8
Лабораторна робота 12.	Знати джерела стічних вод на тваринницьких підприємствах. Вміти проводити оцінку стічних вод за фізичним станом, хімічним складом та властивостями забруднювачів. Аналізувати та порівняти отримані показники з нормами.	8
Лабораторна робота 13.	Знати методи розрахунку вентиляції і контролю стану повітря в приміщенні. Розраховувати вентиляцію у приміщенні. Аналізувати та порівняти отримані показники з нормами.	8
Лабораторна робота 14.	Розуміти значення санації приміщень.	8

	Використовувати сучасні методи дезінфекції, дезінсекції та дератизації. Проводити дослідження якості проведених гігієнічних заходів.	
Лабораторна робота 15.	Знати джерела забруднення ґрунтів та розуміти наслідки забруднення ґрунтів для екосистеми. Визначати властивості ґрунту. Розроблювати заходи по охороні ґрунтів від забруднення.	8
Самостійна робота 2.	Знати та розуміти значення контролю властивостей ґрунтів та води.	6
Модульна контрольна робота 2		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

8.3. Політика оцінювання

<i>Політика щодо дедлайнів та перескладання:</i>	Студент повинен здавати усі роботи в заплановані терміни до закінчення вивчення поточного модуля. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модульної контрольної роботи відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний) і дозволяється в термін до закінчення наступного модуля).
<i>Політика щодо академічної доброчесності:</i>	Списування, використання мобільних девайсів, додаткової літератури під час модульних контрольних робіт, заліків та екзаменів заборонено. Самостійні роботи та реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу.
<i>Політика щодо відвідування:</i>	Відвідування лекційних та лабораторних занять є обов'язковим для всіх студентів. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись згідно з індивідуальним навчальним планом, затвердженим у визначеному порядку. Пропущені лекції, після їх опрацювання здобувачем вищої освіти, відпрацьовуються у вигляді співбесіди з викладачем або в он-лайн формі. Пропущені лабораторні заняття відпрацьовуються студентами в лабораторії кафедри.

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни «Гігієна тварин»:

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3185>

- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);

- навчальні посібники, підручники:

1. **Загальна гігієна тварин.** Навчальний посібник / Захаренко М.О., Засекін Д.А., Поляковський В.М., Михальська В.М. Київ: НУБіП України, 2024. 252 с.

2. Утримання і гігієна тварин. **Утримання овець і кіз.** Навчальний посібник. Частина III / Захаренко М.О., Ібатуллин І.І., Поляковський В.М., Михальська В.М., Кривенок М.Я., Чепіль Л.В. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2021. 457 с.

3. Утримання і гігієна тварин. **Утримання свиней.** Навчальний посібник. Частина IV / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Чепіль Л.В., Михальська В.М., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2022. 425 с.

4. Утримання і гігієна тварин. **Вимоги до води, водопостачання та водовідведення тваринницьких підприємств.** Навчальний посібник. Частина V. / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Чепіль Л.В., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О., 2023. 536 с.

5. Animal husbandry and hygiene. **Keeping poultry. Part I.** V.Poliakovskiy, V.Mykhalska, L.Chepil, O.Syrotina. Kyiv: NPE Yamchynskiy O.V., 2023. 504 p.

6. Animal husbandry and hygiene. **Keeping poultry. Part II.** V.Poliakovskiy, V.Mykhalska, L.Chepil, O. Syrotina. Kyiv: NULES of Ukraine, 2023. 389 p.

7. **Етологія та благополуччя тварин.** Підручник / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Шевченко Л.В. Київ: НУБіП України, 2021. 625 с.

- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форми здобуття вищої освіти

Методичний посібник до проведення лабораторних занять з дисципліни «Гігієна тварин» для студентів факультету ветеринарної медицини / Захаренко М.О., Засекін Д.А., Поляковський В.М., Михальська В.М., Соломон В.В. К. : Арістей. 2023. 198 с.

- програма навчальної (виробничої) практики навчальної дисципліни.

Робочий зошит до проведення навчальної практики студентами факультету ветеринарної медицини з дисципліни «Гігієна тварин». Засекін Д.А., Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Соломон В.В., Димко Р.О., Київ. ЦП «Компринт», 2019. 18 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Бондар А. О., Поручник М. М., Тарасенко Л. О., Рудь В. О. **Гігієна тварин та ветеринарна санітарія:** навчальний посібник за ред. А. О. Бондар. Миколаїв : МНАУ, 2018. 179 с.

2. Вороняк В. В., Чорний М. В., Милостивий Р. В. **Ветеринарна гігієна і санітарія:** практикум. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2023. 284 с.

3. Довженко Л. В., Лінькова І. К. **Гігієна з основами екології:** навчально-методичний посібник для мед. ВНЗ I-III р.а. Схвалено МОЗ. К., 2017. 49 с.

4. Ластков Д. О., Сергета І. В., Швидкий О. В., Сергієнко А. Ю. та ін. **Основи екології та профілактична медицина:** підручник для мед. ВНЗ I-III р.а. Затверджено МОЗ. К., 2017. 472 с.

5. Поліщук В. М., Засекін Д. А., Білько Т. О., Поляковський В. М., Соломон В. В. **Гігієна та особливості транспортування тварин і продукції тваринництва.** К.: Центр учбової літератури, 2020. 520 с.

6. Захаренко М. О., Поляковський В. М., Михальська В. М., Шевченко Л. В., Чепіль Л. В. **Промислова екологія переробних підприємств:** навчальний посібник. К.: ФОП Ямчинський

О., 2024. 400 с.

7. Відомчі норми технологічного проектування. **Підприємства птахівництва ВНТП** – АПК 04.05 (Міністерство аграрної політики України). К., 2005. 90 с.
8. **Підприємства по переробці молока**. ВНТП-46-24-95 (Мінсільгосппрод України). К.: Ноосфера, 1995. 62 с.
9. **Система видалення, обробки, підготовки та використання гною**. ВНТП – СГП – 46-4-94. К.: Ноосфера, 1994. 36 с.
10. Відомчі норми технологічного проектування. **Скотарські підприємства** (комплекси, ферми, малі ферми) ВНТП – АПК – 01.05 (Міністерство аграрної політики України). К., 2005. 112 с.
11. Відомчі норми технологічного проектування. **Свинарські підприємства** (комплекси, ферми, малі ферми) ВНТП – АПК – 02.05 (Міністерство аграрної політики України). К., 2005. 98 с.
12. Відомчі норми технологічного проектування. **Вівчарські і козівничі підприємства** ВНТП – АПК – 03.05 (Міністерство аграрної політики України). К., 2005. 88 с.
13. Відомчі норми технологічного проектування. **Конярські підприємства** ВНТП – АПК – 06.07 (Міністерство аграрної політики України). К., 2007. 56 с.
14. Відомчі норми технологічного проектування. **Підприємства звірівництва та кролівництва** ВНТП – АПК – 05.07 (Міністерство аграрної політики України). К., 2008. 68 с.
15. Головач В.М. **Стреси сільськогосподарських тварин і птиці**. К.: Урожай, 2016. 140с.
16. Chechet, O.M., Shulyak, S.V., Shevchenko, L.V., Mykhalska, V.M., Gaidei, O.S., Miahka, K.S., Krushelnyska, O.V., Liniichuk, N.V., Bardyk, I.U., Kryvenok, M.J., Boyarchuk, S.V. **Effectiveness of inductively coupled plasma optical emission spectrometry (ICP OES) in macro and microelements assessment in water**. Ukrainian Journal of Ecology. (2021).11 (7), 197-203.
17. Omelchun, Y. A., Shevchenko, L. V., Nikitina, L. M., Solomon, V. V., Voynalovich, M. V., Mykhalska, V. M., Zlamanyuk, L. M., & Busol, L. M. **Accumulation of a multi-component mixture of pesticides in soil, plants, bee organisms, and beekeeping products**. Biosystems Diversity, (2025). 33(1), e2503. doi:10.15421/01250.
18. Omelchun, Y. A., Shevchenko, L. V., Nikitina, L. M., Solomon, V. V., Mykhalska, V. M., Furman, S. V., Lisohurska, D. V., & Lisohurska, O. V. **Pesticides as a cause of honeybee (Apis mellifera) mortality and their persistence in honey**. Biosystems Diversity, (2025). 33(1), e2501. doi:10.15421/012501.
19. Hrygorii Mezhenyskyi, Mykola Povod, Oleksandr Mykhalko, Valeriy Borshchenko, Serhii Verbelchuk, Oksana Lavryniuk, Tetyana Verbelchuk, Vita Mykhalska. (2024). **The efficiency of raising hybrid piglets of English origin in a two-phase method with different durations**. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 24, Issue 3, 559-568. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.24_3/volume_24_3_2024.pdf
20. Oliynyk, Vitalii, Zacharenko, Mykola, Shevchenko, Larysa, Mykhalska, Vita, Poliakovskiy, Vasyl; Slobodyanyuk, Nataliia; Ivaniuta, Anastasiia; Pylypchuk, Oksana; Omelian, Alina; Gruntkovskiy, Mykola. **Evaluation of metabolic status in holstein cow under short-term cold stress**. *Online Journal of Animal and Feed Research*. Volume 15, Issue 2, Pages 60-67. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-105003498128&origin=recordpage>

Інформаційні ресурси

1. Правила утримання коней <https://viking.com.ua/blog/pravila-utrimannya-koney>
2. Практичний посібник з конярства <https://eu.worldhorsewelfare.org/documents/horse-guide/ukranian-version-eu-horse-guide.pdf>
3. Технологія утримання овець <https://agro-business.com.ua/tvarynnytstvo-ta-veterynariya/vivcharstvo/item/7979-tekhnohohiia-utrymannia-ovets.html>
4. Організація вівчарства <http://feb.tsatu.edu.ua/ebook/mn/ov/page15.html>

5. Пасовищне утримання овець <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4096/1/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BD%D0%B5%20%D1%83%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf>
6. Розведення овець романівської породи <https://www.hrytsivrada.gov.ua/korysna-informatsiia/rozvedennia-ovets-romanivskoi-porody-v-domashnikh-umovakh/>
7. Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах <https://ips.ligazakon.net/document/RE13309>
8. Сучасні системи утримання курей-несучок <http://market.avianua.com/?p=4181>
9. Особливості ставкового рибиництва і методика розведення риби в умовах рибних господарств https://sm.darg.gov.ua/osoblivosti_stavkovogo_0_0_0_1778_1.html
10. Створюємо бізнес з розведення та продажу риби в Україні <https://business-broker.com.ua/blog/stvoriuiemo-biznes-z-rozvedennia-ta-prodazhu-ryby-v-ukraini/>
11. <http://svynarstvo.in.ua/>
12. <http://agroua.net/animals/>
13. <http://www.agro-business.com.ua/>
14. <http://www.agrosoyuz.com.ua/konsalting/molochnoe-zhivotnovodstvo/>
15. <http://kombikorm.com.ua/news/>
16. Методи утилізації відходів світовий досвід. <http://efm.vsau.org/files/pdfa/2695.pdf>
17. Утилізація відходів як один із шляхів екологізації виробництва http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21344/2/IRSP_2017_Melnyk_L-Waste_utilization_as_a_way_39-40.pdf
18. Переробка відходів в розвинених країнах світу. <http://www.biowatt.com.ua/analitika/pererobka-vidhodiv-v-rozvinenih-krayinah-svitu/>
19. Боротьба з відходами виробництва http://pidruchniki.com/14201126/ekologiya/borotba_vidhodami_virobnitstva
20. Сутність антропогенних проблем довкілля http://pidruchniki.com/75688/ekologiya/sutnist_antropogennih_problem_dovkilliya#58
21. Нормативно-правове забезпечення екологічної експертизи http://pidruchniki.com/75691/ekologiya/normativno-pravove_zabezpechennya_ekologichnoyi_ekspertizi#79
22. Моніторинг забруднення стічних вод молокопереробних підприємств <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4108/givlyud.pdf>
23. Сорбційне очищення стічних вод молокопереробних підприємств від молочної кислоти <http://eco.com.ua/content/sorbciyne-ochyshchennya-stichnyh-vod-molokopererobnyh-pidpryyemstv-vid-molochnoyi-kysloty>
24. Екологічна безпека при виробництві продукції птахівництва <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1420/1/32.pdf>
25. Про затвердження Правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення та Порядку визначення розміру плати, що справляється за понаднормативні скиди стічних вод до систем централізованого водовідведення <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0056-18>
26. Оптимальний вибір методів очищення стічних та поверхневих вод <http://www.dgma.donetsk.ua/docs/konf/2017/mkonf2017/dopovidy/mat.model/%D0%A5%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA-%D0%A9%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%83%D0%BD.pdf>
27. Природоохоронні технології. Методи очищення стічних вод <http://vasilkivskiy.vk.vntu.edu.ua/file/046f9e799944569d40999cc83ed343c7.pdf>

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра гігієни тварин і харчових продуктів ім. професора А.К. Скороходька

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету ветеринарної медицини
_____ Микола ЦВІЛІХОВСЬКИЙ
Протокол № ____ від « ____ » _____ 2025
р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри гігієни тварин і харчових
продуктів імені професора А.К. Скороходька
Протокол № 10 від 13 травня 2025 р.
Завідувач кафедри _____ В'ячеслав
СОЛОМОН

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Ветеринарна медицина»
_____ Наталія ГРУШАНСЬКА

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ДИСЦИПЛІНИ
«ГІГІЄНА ТВАРИН»**

Галузь знань	21 Ветеринарна медицина
Спеціальність	211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма	Ветеринарна медицина
Факультет (ННІ)	ветеринарної медицини
Розробники:	доцент, к.вет.н. Поляковський В.М.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА

Мета та завдання навчальної практики.

Навчальна практика – найважливіша складова частина в системі підготовки фахівців вищої кваліфікації. Основною її метою є закріплення теоретичних знань і здобуття практичних навичок з гігієни сільськогосподарських тварин шляхом вивчення умов утримання, годівлі, догляду та використання тварин і виконання основних зоогігієнічних вимог, а також ознайомлення з умовами зимового та літнього утримання різних видів та вікових груп тварин.

За час практики здобувач вищої освіти вивчає організацію проведення зоогігієнічних і ветеринарно-санітарних заходів на тваринницьких фермах господарства.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 10. Здатність розробляти стратегії безпечного, санітарно обумовленого [утримання тварин](#).

СК 16. Здатність оберігати довкілля від забруднення відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 7. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.

ПРН 8. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

ПРН 17. Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.

Компетенції першого дня

2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).

4. Сприяти та контролювати збереження здоров'я та безпеки себе, пацієнтів, власників тварин, колег та навколишнього середовища під час здійснення професійної діяльності; демонструвати знання про принципи забезпечення якості; застосовувати принципи управління ризиками на практиці.

9. Розуміти та застосовувати принципи концепції Єдиного здоров'я для забезпечення належної клінічної практики у ветеринарії, а також науково обґрунтованої та доказової ветеринарної медицини.

10. Розуміти та застосовувати принципи концепції Єдиного здоров'я для забезпечення належної клінічної практики у ветеринарії, а також науково обґрунтованої та доказової ветеринарної медицини

11. Демонструвати здатність критично аналізувати докази, справлятися з неповною інформацією, вирішувати непередбачувані ситуації та адаптувати знання, вміння і практичні

навички до різних виробничих ситуацій.

12. Використовувати професійні здібності для сприяння розвитку ветеринарних знань та реалізації концепції "Єдине здоров'я" з метою сприяння здоров'ю, безпеці та благополуччю тварин, людини і навколишнього середовища, а також досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

14. Демонструвати прихильність до навчання впродовж всього життя особистого удосконалення та професійного розвитку. Це включає в себе реєстрацію та рефлексію професійного досвіду, а також вжиття заходів для покращення професіоналізму та компетентності.

15. Регулярно брати участь у процесах самоаналізу та оцінювання з боку колег з метою підвищення ефективності власної роботи і роботи всього колективу.

16. Отримувати точну та об'єктивну історію окремої тварини або групи тварин, а також їх утримання та стану навколишнього середовища.

21. Оцінювати фізичний стан, благополуччя та стан годівлі тварини або групи тварин та консультувати власника тварин щодо принципів утримання, годівлі, відтворення, продуктивних якостей, добробуту, індивідуального здоров'я, здоров'я стада та громадського здоров'я.

22. Збирати, зберігати та транспортувати зразки, обирати відповідні діагностичні тести, здійснювати інтерпретації та мати розуміння щодо обмеження результатів тестів.

26. Отримувати доступ до відповідних джерел інформування та Законодавства, що стосуються догляду за тваринами та забезпечення їх благополуччя, переміщення тварин, нотифікацій щодо догляду за тваринами та їх добробутом, переміщенням тварин, хвороб, що підлягають повідомленню, використання лікарських засобів, включаючи відповідальне використання антимікробних препаратів.

36. Проводити інспекцію харчових продуктів і кормів для правильного визначення умов, що впливають на якість і безпеку продуктів тваринного походження, включаючи пов'язані з ними харчові технології.

37. Захищати здоров'я населення шляхом виявлення умов, що прямо чи опосередковано пов'язані з тваринами, продуктами тваринного походження та побічними продуктами, якщо вони сприяють захисту, збереженню та покращенню здоров'я людей.

38. Консультувати населення та впроваджувати програми профілактики та ліквідації хвороб відповідно до захворювання та виду тварин, прийнятих стандартів здоров'я тварин, їх добробуту, громадського здоров'я та охорони навколишнього середовища.

Організація проведення практики

Навчальна практика проводиться, як правило під керівництвом викладачів кафедри (керівник практики). За період практики студент виконує завдання, обсяг кожного завдання 6 годин. по кожному завданню, посилаючись на зоогігієнічні нормативи, студент робить висновки, а в кінці практики – характеризує в цілому стан зоогігієнічних та ветеринарно-санітарних заходів на тваринницьких фермах господарства.

На підставі аналізу звіту та співбесіди викладач виставляє оцінку (залік) і оформлює відомість.

Викладач кафедри ознайомлює здобувачів освіти з темою, обсягом робіт безпосередньо на місці практики.

Здобувачі освіти проводять дослідження за темою, виконують необхідні записи в звіті (щоденнику) практики, приймають безпосередню участь у виробничих процесах на фермі по годівлі, утриманні та догляду за тваринами, благоустрою території.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ДИСЦИПЛІНИ «ГІГІЄНА ТВАРИН»

№ з/п	Тема заняття	Короткий зміст практики	Тривалість, год
1.	Гігієнічна оцінка способів утримання і догляду тварин в умовах клініки ФВМ	Загальна характеристика клініки ветеринарної медицини. Утримання тварин в готелі клініки. Вимоги до облаштування кліток. Догляд за хворими тваринами. Вимоги до кормів та інвентарю.	6
2.	Гігієнічна оцінка способів утримання ВРХ	Нормативні документи, що регламентують санітарно-гігієнічні вимоги до ведення скотарства. Вимоги до вибору ділянок під забудову. Характеристика способів утримання. Визначення показників мікроклімату тваринницького приміщення. Способи знезараження гною та стічних вод (стаціонар ФВМ).	6
3.	Гігієнічна оцінка систем і способів утримання свиней	Нормативні документи, що регламентують санітарно-гігієнічні вимоги до ведення свинарства. Характеристика діючого тваринницького об'єкта (свиноферма, с. Круглик). Характеристика способів утримання свиней. Вимоги до облаштування території. Вимоги до облаштування станків. Способи знезараження гною та стічних вод.	6
4.	Гігієнічна оцінка способів утримання птиці	Нормативні документи, що регламентують санітарно-гігієнічні вимоги до ведення птахівництва. Вимоги до вибору ділянок під забудову. Характеристика способів утримання птиці (лабораторія птахівництва, НУБіП).	6
5.	Здача звіту про проходження навчальної практики.	Проведення заліку.	6
Всього			30

Навчально-методичне забезпечення

1. По навчальній практиці з дисципліни «Гігієна тварин» розроблений ЕНК, де в повному обсязі зазначені всі вимоги:

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3185>

2. **Методичні вказівки до проведення лабораторних занять** з дисципліни «Гігієна тварин» для здобувачів вищої освіти факультетів ветеринарної медицини. Захаренко М.О., Засекін Д.А., Поляковський В.М., та ін. К.: Арістей. 2019. 198 с.

3. **Робочий зошит до проведення навчальної практики** студентами факультету ветеринарної медицини з дисципліни «Гігієна тварин». Засекін Д.А., Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Соломон В.В., Димко Р.О., Київ. ЦП «Компринт», 2019. 18 с.

Вимоги до написання звіту

По кожній темі здобувач вищої освіти заповнює акт санітарно-топографічного обстеження тваринницького об'єкту та захищає свій звіт усно. В кінці практики за результатами виставляється залік.

Рекомендована література

1. **Загальна гігієна тварин.** Навчальний посібник / Захаренко М.О., Засєкін Д.А., Поляковський В.М., Михальська В.М. Київ: НУБіП України, 2024. 252 с.
2. **Утримання і гігієна тварин. Утримання овець і кіз.** Навчальний посібник. Частина III / Захаренко М.О., Ібатуллін І.І., Поляковський В.М., Михальська В.М., Кривенок М.Я., Чепіль Л.В. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2021. 457 с.
3. **Утримання і гігієна тварин. Утримання свиней.** Навчальний посібник. Частина IV / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Чепіль Л.В., Михальська В.М., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2022. 425 с.
4. **Утримання і гігієна тварин. Вимоги до води, водопостачання та водовідведення тваринницьких підприємств.** Навчальний посібник. Частина V. / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Чепіль Л.В., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О., 2023. 536 с.
5. **Етологія та благополуччя тварин.** Підручник / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Шевченко Л.В. Київ: НУБіП України, 2021. 625 с.
6. **Утримання і гігієна тварин. Утримання овець і кіз.** Навчальний посібник. Частина III / Захаренко М.О., Ібатуллін І.І., Поляковський В.М., Михальська В.М., Кривенок М.Я., Чепіль Л.В. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2021. 457 с.
7. **Утримання і гігієна тварин. Утримання свиней.** Навчальний посібник. Частина IV / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Чепіль Л.В., Михальська В.М., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О.В., 2022. 425 с.
8. **Утримання і гігієна тварин. Вимоги до води, водопостачання та водовідведення тваринницьких підприємств.** Навчальний посібник. Частина V. / Захаренко М.О., Поляковський В.М., Михальська В.М., Чепіль Л.В., Шевченко Л.В., Курбатова І.М. Київ. ФОП Ямчинський О., 2023. 536 с.
9. **Animal husbandry and hygiene. Keeping poultry.** Part I. V.Poliakovskiy, V.Mykhalska, L.Chepil, O.Syrotina. Kyiv: NPE Yamchynskiy O.V., 2023. 504 p.
10. **Animal husbandry and hygiene. Keeping poultry.** Part II. V.Poliakovskiy, V.Mykhalska, L.Chepil, O. Syrotina. Kyiv: NULES of Ukraine, 2023. 389 p.